

Putevi zelene tranzicije u Srbiji: izazovi i inspiracije iz novinarske perspektive

**Anja Anđušić, Majda Adlešić, Ljiljana
Bukvić, Nikolija Čodanović, Nina Čolić,
Katarina Drobac, Vladimira Dorčova
Valtner, Dragan Gmizić, Filip Lukić, Radmilo
Marković, Filip Mirilović, Mirjana
Stevanović, Vladislav Stojičić, Aleksa Tešić,
Vanja Velisavljev, Jelena Zorić**

SADRŽAJ

1	Energetika u senci geopolitike	1
2	Energetska tranzicija – izazovi na putu promene	4
3	Cena zagađenja – između nemara i sistemskog sloma	11
4	Cirkularna ekonomija i inkluzivne prakse – inspiracije iz zajednice	16
5	Zemljište i održiva poljoprivreda	19

O projektu i zborniku

Ovaj zbornik predstavlja novinarske radove nastale u okviru [projekta](#) „Jačanje kapaciteta nezavisnih medija u Srbiji za izveštavanje o izazovima zelene tranzicije“, koji je tokom 2025. godine sprovela češka nevladina organizacija [Asocijacija za međunarodne odnose \(AMO\)](#). Projekat je realizovan kroz obuke i grantove namenjene novinarskim istraživanjima o zelenoj tranziciji. U njemu je učestvovalo 16 novinarki i novinara iz Srbije, čiji su tekstovi o različitim aspektima ovog procesa objavljeni u domaćim medijima.

Zbornik sadrži skraćene verzije njihovih članaka i pruža pregled ključnih tema, izazova i perspektiva zelene tranzicije u Srbiji. Radovi su organizovani po tematskim celinama koje osvetljavaju različite dimenzije ovog procesa – od geopolitičke pozadine i energetske tranzicije, preko sistemskih propusta u zaštiti životne sredine, zatim cirkularne ekonomije i inspiracija iz lokalnih zajednica, pa sve do održive poljoprivrede.

Na taj način, zbornik doprinosi boljem razumevanju složenosti zelene tranzicije, povezujući (geo)politički kontekst sa pitanjima zaštite životne sredine, ekonomske i socijalne pravednosti, uloge institucija i građanskog angažmana. Time ne samo da dokumentuje aktuelne izazove, već i podstiče dijalog o mogućnostima za pravedniju i održiviju budućnost.

Projekat su za AMO vodili Petr Čermák i Barbora Chrzová, autori i urednici zbornika.

Stavovi izneseni u ovom zborniku predstavljaju lične stavove autorke/autora, a ne zvanične stavove AMO-a.

1 Energetika u senci geopolitike

Srpsko žongliranje energentima: Svrstavanje uz strateške protivnike Evropske unije

- Filip Mirilović

Objavljeno: Vreme, 6. 10. 2025

Srpska spoljna politika rastrzana je između Brisela, Moskve i Pekinga, a otud i energetski sektor - po mnogima krucijalan - često služi kao moneta za trgovinu i političko dodvoravanje centrima moći. Naime, energetski i rudarski sektor u Srbiji primer je par ekšelans kako jedna država pokušava da balansira u geopolitičkim vodama, te podele geostrateških sfera interesa velikih sila nad njenim ključnim resursima.

Ključni prodor u energetski sektor Srbije Rusi su napravili kupovinom većinskog paketa akcija Naftne industrije Srbije (NIS) 2008. godine, što stručnjak za energetsku politiku Miodrag Kapor ocenjuje kao "verovatno najštetniji međunarodni ugovor u modernoj istoriji Srbije".

Ovim potezom, Gazprom (Kremlj) nije samo postigao ekonomsku dobit, već je osigurao i dugoročan strateški, politički i geopolitički efekat.

Peking to radi drugačije - kroz investicije, ali i velike kredite kineskih banaka sa državnim garancijama. S obzirom na netransparentnost dobrog dela ovih dilova, često je nejasno da li su neki projekti zapravo realizovani kroz strane direktne investicije, ili se pak radi o zajmovima dobijenim pod nepoznatim uslovima.

Kina je do sada najviše ulagala u prljavu energiju i rudarstvo.

Krajem prošle godine, pušten je u probni rad Blok B3 termoelektrane na uglj "Kostolac", koji su predstavnici vlasti nazvali "najvećim energetskim projektom", a izvođač je kineska kompanija.

U Srbiji trenutno oko 70% struje dolazi upravo iz termoelektrana na uglj. Problem sa ovakvim megalomanskim projektom jeste činjenica da se povećavaju kapaciteti "prljave" energije paralelno sa procesom dekarbonizacije koju sprovodi Evropska unija i koja će na Srbiju direktno uticati kroz usvajanje CBAM taksi.

Evropska Unija i njene vodeće države u srpskom energetskom sektoru najviše ulažu u obnovljive izvore energije - u skladu sa Evropskom zelenim dogovorom.

Evropski projekti su najduže tu, ali kineski i ruski služe kao kontrateža. Ruski sentiment u javnom mnjenju je na vrhuncu, dok je evropski godinama već u slobodnom padu - stoga ruski uticaj u energetskom sektoru predstavlja ne samo osiguravanje ruske podrške po pitanju Kosova, već i jačanje "bratskih" odnosa sa Moskvom.

Davanje ustupaka Rusiji i Kini, kao i sklapanje nepovoljnih ugovora u energetskom sektoru, Miodrag Kapor vidi kao svrstavanje Srbije uz strateške protivnike EU - "pre svega Rusiju", a zatim, "u određenoj meri, i NR Kinu".

Pročitaj ceo članak [ovde](#).

Nepodnošljiva lakoća neodgovornosti

– Radmilo Marković

Objavljeno: Vreme, 11. 12. 2025

Krajem 2025. Srbija se našla u dubokoj energetskej krizi: ne zna se kako će biti rešena saga oko Naftne industrije Srbije (NIS), odakle će se ubuduće nabavljati gas, niti kako će se Elektroprivreda Srbije (EPS) izboriti sa ogromnim izazovima koji ih čekaju. Iako posledice američkih sankcija NIS-u pogađaju čitavu ekonomiju, vlast u Srbiji je čitave godine gotovo ništa nije preduzela da ublaži situaciju.

Predsednik Aleksandar Vučić još je u januaru 2025. upozoravao da će sankcije dovesti u pitanje rafineriju, petrohemiju i opstanak dela ekonomije, te najavljivao hitnu vlasničku transformaciju NIS-a. Međutim, jedanaest meseci kasnije, država nije uradila ništa – rusko vlasništvo ostalo je netaknuto, a licenca za rad nije dobijena. Informacije su skrivane, a javnost držana u neznanju.

Tokom cele godine vlast je slala kontradiktorne poruke – od tvrdnji da Rusi pristaju, pa da ne pristaju da prodaju NIS, do netačnih informacija o zabrani tranzita ruskog gasa. Tek kada su sankcije u oktobru u punoj meri stupile na snagu i kada je Rafinija na NIS počela da troši rezerve, postalo je jasno da je zemlja prepuštena najcrnjem scenariju: gašenju rafinerije, riziku sekundarnih sankcija i ugrožavanju hiljada radnih mesta.

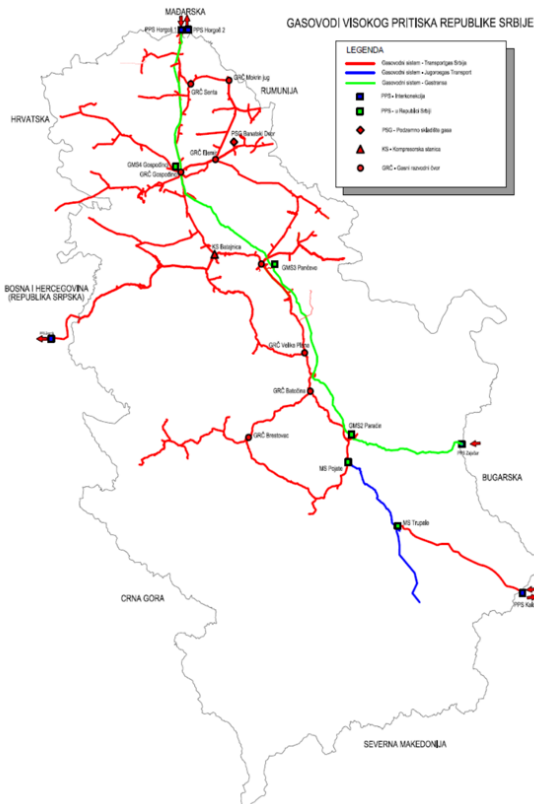
Drugi veliki problem je gas. Srbija već godinama nema dugoročnu strategiju ni dogovore. Mediji i institucije gotovo da se time nisu bavili sve dok kriza nije postala očigledna, a dotok ruskog gasa doveden u pitanje.

Treći udar stiže iz Evropske unije – CBAM taksa na uvoz „ugljen-dioksidno intenzivnih” proizvoda, čija puna primena počinje 2026. godine. Fiskalni savet upozorava da će ovaj mehanizam značajno poskupeti srpski izvoz cementa, čelika, đubriva i aluminijuma, dok će struja biti posebno pogođena: zbog visokih emisija CO₂,

svaki MWh srpske električne energije biće opterećen oko 60 evra. EPS, koji već proizvodi struju iz uglja sa tri do četiri puta višim emisijama od EU proseka, biće izložen snažnom finansijskom udaru.

Sve tri krize – nafta, gas i struja – rezultat su dugogodišnje nebrige i odsustva strateškog planiranja. Dok su se druge zemlje pripremale za energetske tranzicije, Srbija je ostala zaglavljena u starim modelima, kadrovskoj devastaciji i političkim kalkulacijama. Zbog toga je dočekala kraj 2025. potpuno nespremna i „zafarbana u čošak”.

Pročitaj ceo članak [ovde](#).

Putevi zelene tranzicije u Srbiji: izazovi i inspiracije iz novinarske perspektive

Glavni gasovodi u Srbiji, izvor: Izveštaj o radu agencije za energetiku za 2024.

Porez EU na proizvode dobijene „prijavom energijom“: EPS-u preti najteži udar

- Filip Mirilović

Objavljeno: Vreme, 12. 12. 2025

Evropska unija od 1. januara 2026. u potpunosti uvodi mehanizam za prekogranično usklađivanje cena ugljenika (CBAM), čime se prvi put naplaćuju stvarne emisije CO₂ sadržane u određenim proizvodima koji se uvoze na evropsko tržište. Srbija je već tri godine u tranzicionoj fazi, ali je uprkos tome dočekala primenu mehanizma nedovoljno spremna, a posledice će osetiti najvažniji industrijski sektori, ali pre svega Elektroprivreda Srbije (EPS).

Naznake da će nešto nalik CBAM-u kad tad krenuti da se primenjuje postoje već godinama. Ko je hteo da ih uvidi, mogao je.

CBAM uvodi takse na proizvode s visokim emisijama – električnu energiju, čelik, gvožđe, cement, đubrivo, aluminijum i vodonik – kako bi se izjednačili troškovi sa evropskim proizvođačima koji već godinama plaćaju visoke cene emisija kroz EU ETS. Iako taksu formalno plaćaju evropske uvozne firme, srpski proizvodi time postaju skuplji i manje konkurentni. CBAM za sada obuhvata samo direktne emisije, ali da postoji šansa da on u budućnosti bude proširen.

Zbog toga CBAM na izvoz struje odmah nameće puni trošak – oko 60 evra po MWh – čime srpska električna energija postaje potpuno nekonkurentna na EU tržištu. Izveštaj Fiskalnog saveta predviđa godišnji (u periodu od 2026 do 2030. godine) gubitak prihoda od izvoza struje na tržište EU u iznosu od 200 do 300 miliona evra, što je, kako stoji u izveštaju, jednako ostvarenom profitu u 2024. godini.

Foto: Miloš Milivojević/Tanjug

EU formalno nudi mogućnost izuzeća za struju do 2030, ali Srbija bi morala potpuno uskladiti regulative, spojiti svoje tržište sa EU i uvesti domaći sistem naplate emisija po evropskim cenama – što bi značilo drastično poskupljenje struje i veliki socijalni udar.

Vlada je zato uvela nacionalni porez na emisije i dodatni porez na uvezene emisije, čijim prihodima želi finansirati energetska tranziciju. Međutim, stručnjaci upozoravaju da visoki porezi nisu najbolje rešenje za struju i da mogu dodatno opteretiti privredu i domaćinstva. Zaključak Fiskalnog saveta je da Srbija može ublažiti posledice samo ako odmah započne ozbiljnu dekarbonizaciju; u suprotnom, CBAM će postati dugoročni i vrlo težak teret za privredu i energetski sektor.

Pročitaj ceo članak [ovde](#).

2 Energetska tranzicija – izazovi na putu promene

Koliko košta ekonomija improvizacije

- Mirjana Stevanović

Objavljeno: Demostat, 30. 6. 2025

Srbija više od 70 odsto proizvodnje struje bazira na uglju tvrdeći da joj to garantuje stabilnost elektroenergetskog sistema. Godinama unazad, iako planirano, ni EPS ni privatni sektor nisu imali ozbiljnije investicije u obnovljive izvore energije što se pokazalo kao loša računica. Havarije koje su se dogodile pre par godina u termoelektranama i u javnosti su otvorile pitanje izgradnje novih postrojenja kojima bi se ugalj zamenio prihvatljivijim tehnologijama.

To se poklopilo sa evropskim “zelenim dogovorom”, usvojenim 2019. godine, koji predviđa da do 2050. godine u zemljama članicama Evropske unije potpuno prestane upotreba fosilnih goriva odgovornih za emisiju gasova sa efektom staklene bašte. EU je ponudila finansijsku i stručnu pomoć zemljama regiona i već naredne godine u Sofiji je potpisana Zelena agenda za Zapadni Balkan. Razlog plus za Srbiju trebalo je da bude to što su kapaciteti na ugalj sagrađeni pre 45 ili 50 godina, zastarele su tehnologije, neredovno su održavani, a sagorevaju lignit najlošijeg kvaliteta, pri čemu koriste svega 29 do 30 procenata energije koja se u njemu nalazi.

Akcidenti u domaćim termoelektranama pogurali su Srbiju ka realizaciji tih planova, ali nema naznaka da će doći do ozbiljnijeg preokreta u strukturi izvora energije. Uz to, planovi su izgleda krenuli sa pogrešne strane.

Prošle godine usvojen je Integrirani nacionalni energetska i klimatski plan, u toku je usvajanje Akcionog plana za pravednu tranziciju, a očekuje se da EPS do kraja godine sačini plan dekarbonizacije - nakon toga će morati da se revidiraju svi do sada već usvojeni.

Trebalo je da država diktira politiku i da se svi delovi sistema sa tim usklađuju, uključujući i EPS koji je državno preduzeće, ističu stručnjaci. Dodaju da su dosadašnji planovi uopšteni, da su neki od podataka na kojima se baziraju dati proizvoljno, haotični su i ne ulivaju poverenje da će biti ostvareni.

To ne garantuje ni dosadašnja praksa - prema ranijim planovima termoelektrane Morava i Kostolac trebalo je da prestanu sa radom 2023. godine, ali će po novim projekcijama, raditi bar do 2030.

Jedino što se iz dosadašnje gomile papira može zaključiti je: Planiramo da donesemo plan – kažu analitičari.

Pročitaj ceo članak [ovde](#).

Da li su akcioni planovi, strategija i zakoni dovoljni za zelenu tranziciju?

Foto: Mirjana Stevanović

Potencijal solarne energije na jugu Srbije

- Vladislav Stojičić

Objavljeno: Rešetka.rs, 23. 8. 2025

Jug Srbije mogao bi da postane epicentar solarne energije u zemlji, poručuju sagovornici ovog teksta: dr Dejan Doljak i dr Ilija Batas Bjelić iz Srpske akademije nauka i umetnosti i Vladan Šćekić, programski direktor Centra za unapređenje životne sredine. Njihove poruke su jasne – prirodni uslovi postoje, ali razvoj koče birokratija, loša mreža i nedovoljna podrška građanima.

Energetske zajednice postaju nova tačka preokreta u srpskoj energetske tranziciji. Umesto da proizvodnja struje ostane privilegija velikih investitora, ovaj model omogućava da građani, udruženja i lokalne institucije zajedno ulažu, upravljaju i raspodeljuju energiju. Njihova snaga nije samo u tehničkom rešenju, već u stvaranju solidarnosti, jačanju lokalne ekonomije i vraćanju odlučivanja u ruke zajednice. Ovaj model, zasnovan na saradnji, demokratizaciji i reinvestiranju profita u društveno korisne projekte, mogao bi da donese ne samo veću energetske sigurnost, već i novu vrstu društvene solidarnosti na jugu Srbije. Stručnjaci su saglasni da je ključ u povezivanju građana, jasnim pravilima i uklanjanju birokratskih prepreka.

Foto: AI-generisana ilustracija

Jedan od najzanimljivijih novih mehanizama u energetskom sektoru Srbije jesu energetske zajednice građana i zajednice obnovljivih izvora energije. Vladan Šćekić, ističe da ove zajednice nude mogućnost šireg građanskog učešća u proizvodnji i potrošnji električne energije – ne samo za sopstvene potrebe, već i kao oblik solidarne ekonomije.

– Energetske zajednice omogućavaju udruživanje građana, firmi, udruženja i javnih objekata sa ciljem zajedničke proizvodnje i razmene energije. Posebna vrednost leži u načelu „jedan član, jedan glas“, bez obzira na veličinu entiteta koji učestvuje u radu energetske zajednice građana. Time se uvodi elementarna direktna demokratija u energetske sistem – objašnjava Šćekić.

Zakonski osnov za formiranje ovih zajednica usvojen je kroz izmene Zakona o energetici u novembru 2024. godine. Iako doneti u kontroverznoj skupštinskoj proceduri, ovi propisi donose pozitivne promene: zajednice mogu da organizuju proizvodnju, skladištenje i potrošnju energije u okviru lokalne zajednice, ali i da profit reinvestiraju u društveno korisne svrhe.

– Zamislite da energetska zajednica otkupi višak električne energije od svojih članova po povoljnijim uslovima nego što bi je dobili na tržištu, a zatim je po nižoj ceni prodaje članovima koji nemaju svoju proizvodnju. Taj model ne samo da jača otpornost lokalne zajednice, već i doprinosi smanjenju energetske siromaštva – ističe Šćekić.

Članak je objavljen kao serija od četiri dela: [prvi deo](#), [drugi deo](#), [treći deo](#), [četvrti deo](#).

Male hidroelektrane kao propali projekat

– Jelena Zorić

Objavljeno: *Vreme*, 12. 7. 2025

Izgradnja malih hidroelektrana (MHE) u Srbiji već godinama izaziva sukobe između ekoloških aktivista i vlasti. Iako se predstavljaju kao „zelena energija“, MHE su za sobom ostavile isušene reke, uništene biljne i životinjske vrste i osiromašene zajednice koje su izgubile izvore vode i plodnu zemlju. U mnogim planinskim predelima, od Golije do Kopaonika, reke su zarobljene u cevima, a stanovnici su napustili svoja sela i otišli u gradove, dok im, paradoksalno, računaju za struju rastu jer plaćaju subvencije vlasnicima MHE.

Foto: Tanjug/Dimitrije Goll

Do 2021. godine u Srbiji je bilo 149 MHE ukupne snage 127 MW, što čini svega 1,1% finalne potrošnje električne energije – manje od jednog vetroparka poput Čibuka 1. Istovremeno, vlasnici MHE plaćaju simbolične naknade za korišćenje voda, dok građani kroz račune subvencionišu njihovu dobit. Te 2021. godine u budžet je uplaćeno svega 245 hiljada evra po osnovu korišćenja voda, a građani su platili 21,2 miliona evra u podsticajima, čak 4,7 puta više nego ranije. I dok bi ta sredstva mogla biti uložena u smanjenje gubitaka u mreži, sistem podsticaja pogoduje malom broju privilegovanih investitora.

Među najvećim dobitnicima su ljudi bliski vlasti. Devet MHE povezanih sa kumom predsednika Srbije, Nikolom Petrovićem, 2021. godine je od EPS-a primilo više od 3,1 miliona evra. Predsednik Aleksandar Vučić MHE prikazuje kao propuštenu šansu Srbije, ali prećutkuje njihovu neznatnu energetska korist i ogromne ekološke i društvene štete. Za razliku od Srbije, Norveška, koju često pominje kao primer, ima sasvim drugačije klimatske i vodne kapacitete, dok Kina – zemlja koju Vučić takođe hvali – aktivno demontira male hidroelektrane i vraća reke u prirodno stanje.

Stručnjaci upozoravaju da su studije uticaja na životnu sredinu godinama izostajale, naročito za MHE snage manje od 2 MW, što je omogućilo gradnju u zaštićenim područjima poput Vlasine i Pčinje. Time se gube najvredniji planinski vodotoci, staništa endemskih vrsta i mogućnosti za održivi razvoj. Prema nacrtu Prostornog plana Srbije, MHE proizvode svega oko 1% potrebne energije, dok izazivaju velike socijalne i ekološke probleme u zemlji koja je već među vodom najsiromašnijima u Evropi.

Zbog toga organizacije Polekol i Pravo na vodu pozivaju na potpunu zabranu izgradnje MHE, ukazujući da one ne donose energetska sigurnost, već bogaćenje pojedinaca i trajnu devastaciju prirode. Dok država ćuti, građani nastavljaju da brane reke od korupcije i pohlepe – jednu po jednu.

Pročitaj ceo članak [ovde](#).

Firma povezana sa Nikolom Petrovićem ugovorila milionske poslove sa državnim institucijama

- Nina Čolić

Objavljeno: CINS, decembar 2025

Godinama su firme povezane sa Nikolom Petrovićem, kumom predsednika Srbije Aleksandra Vučića, zarađivale novac prodajući struju državi.

Od 2013. do 2023. godine, malim hidroelektranama u kojima je on bio jedan od vlasnika, država je isplatila oko 23,4 miliona evra za proizvedenu struju. Sve sem jedne elektrane su raskinule ugovore sa državom 2023 i od tada se ne pojavljuju na listama povlašćenih proizvođača struje iz obnovljivih izvora energije.

Tokom 2024. godine samo je mala hidroelektrana Županj, od ukupno deset povezanih sa Petrovićem, ostala u okviru isplata za povlašćene proizvođače struje iz obnovljivih izvora. Njenim vlasnicima je za prošlu godinu isplaćeno nešto više od 290 hiljada evra.

Međutim, CINS otkriva da je firma u kojoj je Petrović suvlasnik počela da prodaje struju državi, ovog puta kroz javne nabavke. Reč je o firmi GBG snabdevanje, osnovanoj krajem 2023. godine, a koja je kroz tendere sklapala ugovore o prodaji struje sa javnim preduzećima, osnovnim školama i fakultetima, muzejima, domovima kulture, zooškolom vrtu i drugim.

Od prošle godine ova firma je putem tendera ugovorila poslove sa državnim institucijama u vrednosti od oko 6,3 miliona evra, pokazuju podaci sa Portala javnih nabavki i dokumentacija koju je CINS prikupio. Ugovori su sklapani nakon javnih nabavki na kojima se, pored firme povezane sa Petrovićem, kao drugi ponuđač pojavljivao državni EPS.

Prema podacima koje je CINS analizirao, na većini tendera na kojima je GBG pobedio, njihove ponude su bile skoro izjednačene sa EPS-ovim – razlikovale su se od hiljadu do 200 hiljada dinara.

CINS je pokušao da stupi u kontakt sa više predstavnika kompanija koje poseduju licencu za snabdevanje električnom energijom u Srbiji, ali i oni koji su odgovorili na poruke i pozive, nisu želeli da kažu zašto ne učestvuju na javnim nabavkama.

Sagovornici CINS-a iz organizacija Transparentnost Srbija i CEE Bankwatch ukazuju da ovakav mali broj ponuđača ukazuje na ozbiljan nedostatak konkurencije. I dok je direktor kompanije CBG Aleksandar Slijepčević, inače bivši visoki rukovodilac u Elektrodistribuciji Srbije i EPS distribuciji, pristao na razgovor, Nikola Petrović nije želeo da priča sa novinarkom CINS-a o ovom poslu.

Energetska efikasnost na srpski način: Između ambicije i realnosti – Aleksa Tešić

Objavljeno: OzonPress, 1. 10. 2025

Srbija od 2022. učestvuje u projektu SURCE („Čista energija i energetska efikasnost za građane“) finansiranom iz kredita Svetske banke, kojim se građanima nude subvencije za zamenu stolarije, izolaciju, nove sisteme grejanja i ugradnju solarnih panela. Cilj je energetska sanacija 50.000 domaćinstava do 2027., ali je do sada obuhvaćeno tek oko 12.000 domaćinstava u 137 opština, što stručnjaci ocenjuju kao skroman napredak.

Glavni problemi su mali obim ulaganja, komplikovana birokratija i nejasni kriterijumi za dodelu subvencija. Građani se žale na zahtevnu dokumentaciju i troškove, dok Ministarstvo rudarstva i energetike ne daje potpune podatke o žalbama i realizaciji projekta.

Stručnjaci poput Dušana Ignjatovića sa Arhitektonskog fakulteta i Bobana Pavlovića sa Rudarsko-geološkog fakulteta ukazuju da su srpska domaćinstva među najvećim potrošačima energije u Evropi jer je 85% zgrada neefikasno, bez adekvatne izolacije i modernih sistema grejanja. Pavlović naglašava da subvencije od 50% nisu dovoljne jer su ukupne investicije previsoke za prosečne građane, dok Ignjatović smatra da bi suštinske promene zahtevale ulaganja u milijardama evra i rekonstrukciju postojećeg stambenog fonda.

Energetsko siromaštvo ostaje hroničan problem – većina domaćinstava i dalje koristi drva, ugalj i lož-ulje, dok su solarni paneli i toplotne pumpe dostupni uglavnom imućnijima. Iako država sada nudi i do 90% subvencija za socijalno ugrožene, efekti su i dalje ograničeni.

Projekat predviđa tehničke elaborate i merenja energetske efikasnosti, ali su u praksi česte građevinske greške i neodgovarajuća ugradnja materijala. Broj prozjumeri (domaćinstava koja proizvode struju) raste, ali je procedura i dalje komplikovana, a investicija spora za povraćaj.

Pored SURCE-a, postoji i program energetske sanacije javnih objekata, ali su pojedine odluke – poput subvencije FK Crvenoj zvezdi od 340.000 evra – izazvale kritike javnosti.

U evropskom kontekstu, Srbija kasni u primeni standarda EU koji zahtevaju da sve nove zgrade budu „gotovo nulte potrošnje energije“ do 2030. godine. Stručnjaci smatraju da je potrebna ciljana i decentralizovana politika – grupisanje domaćinstava po lokalnim resursima (biomasa, gas, daljinsko grejanje) i veće uključivanje građana kroz energetske zajednice.

Pročitaj ceo članak [ovde](#).

Kako do pravedne zelene tranzicije?

- Anja Anđušić

Objavljeno: Liceulice, štampano izdanje, oktobar 2025

Srbiju i dalje pokreće ugalj. Čak 63 % proizvedene električne energije dolazi iz uglja, a veći udeo u proizvodnji imaju samo Bocvana, Mongolija, Južnoafrička Republika i Indija.

Građani i građanke Kostolca, Obrenovca, Lazarevca, Velikih Crljena i drugih mesta u blizini najvećih postrojenja za preradu uglja decenijama udišu zagađen vazduh. Mnogi trpe i ozbiljne posledice učestalih respiratornih i kardiovaskularnih oboljenja. Međutim, ugalj za njih i dalje znači egzistenciju. Procenjuje se da bi prelazak na obnovljive izvore energije mogao ugroziti preko 36.000 radnih mesta u Srbiji.

Osim toga, energetska siromaštvo pogađa veliki deo stanovništva. Oko 10 % domaćinstava u Srbiji ne može da obezbedi dovoljno topao dom, a čak četvrtina ne uspeva da redovno plaća račune. Kako energetska održivost zahteva velika ulaganja u početku, ukoliko država ne obezbedi subvencije, olakšice i socijalnu podršku, zelena tranzicija bi mogla dodatno da produbi ekonomsku nejednakost. Da do ovih i drugih posledica ne bi došlo, neophodno je da ovaj proces bude pravedan i da nikoga ne ostavi po strani.

Urušeno poverenje u institucije, nedostatak informacija i nejasni planovi najveće su prepreke u procesu zelene tranzicije u Srbiji. Ljudi u rudarskim krajevima ne znaju kada će rudnici prestati s radom, niti šta ih posle toga čeka. Novi Akcioni plan za pravednu tranziciju usvojen je bez javnih rasprava u zajednicama koje će najviše biti pogođene, a ključna pitanja poput energetske siromaštva ostavljena su za kasnije.

Šta je potrebno da zelena tranzicija bude i pravedna, odnosno šta bi institucije (kada ih, pre ili kasnije, budemo imali) trebalo da urade kako bi pomogle zajednicama u okolini najvećih industrijskih centara da nađu svoje mesto na izmenjenoj energetskej mapi Srbije, za LICEULICE objašnjavaju programski direktor Regulatornog instituta za obnovljivu energiju i životnu sredinu (RERI) Mirko Popović i naučna saradnica na Institutu za filozofiju i društvenu teoriju Maja Pupovac.

Pročitaj ceo članak [ovde](#).

3 Cena zagađenja – između nemara i sistemskog sloma

Kostolac živi od uglja, ali diše pepeo

– Anja Anđušić

Objavljeno: Liceulice, štampano izdanje, decembar 2025

Na obali Dunava, nedaleko od Požarevca, nalazi se Kostolac, gradić u kome se rudari preko sto pedeset godina. Dve termoelektrane iz ovog kraja proizvode gotovo petinu struje u Srbiji, a Elektroprivreda Srbije zapošljava većinu meštana. Ugalj je ovde hleb na stolu, identitet i nasleđe, ali i zagađen vazduh i voda. Kako se Srbija obavezala na prelazak na obnovljive izvore energije, to u budućnosti neće biti tako. Razgovarali smo s Kostolčanima o tranziciji koja dolazi. Ovo je njihova priča.

Ilustracija: Jovana Čosić

U sredini gde skoro svaka porodica zavisi od EPS-a, na kritiku se ne gleda blagonaklono. Nakon izmena u Odluci o radnoj disciplini, u EPS-u su usledili otkazi. Naši sagovornici, Marko i Marija, želeli su da ostanu anonimni. Imena su izmišljena, sve ostalo je stvarno.

Ugalj se kopa u Drmnu, zbog čega Drmljani nemaju pijaću vodu, a obrađuje u termoelektranama u okolini Kostolca. Njegovim sagorevanjem nastaje pepeo koji se odlaže na pepelištu od preko dvesta hektara, tik do reke. Čim dune košava, pepeo se razvejava i prekriva ulice, prozore, fasade i drveće, a meštani su osuđeni da ga udišu. Prema podacima Bankwatcha, kostolačke elektrane su među rekorderima emotivanja sumpor-dioksida u regionu. Osim aero-zagađenja koje muči Kostolčane, usled iskopavanja i obrade uglja dolazi i do promena u zemljištu, zbog čega zidovi kuća u okolini pucaju.

Kostolački kraj je i školski primer kontradiktornosti u procesu zelene tranzicije u Srbiji. U prethodnih godinu dana ovde se otvorio prvi vetropark u zemlji i prva veća solarna elektrana, ali i novi blok termoelektrane Kostolac B. Planirano je i širenje kopova koji će ga snabdevati, zbog čega selu Dubravica pretil iseljenje.

O svemu ovome sa radnicima i meštanima niko iz nadležnih institucija, lokalne vlasti, ni uprave EPS-a ne razgovara. Atmosfera u društvu je apatična, radnici su za sad relativno zadovoljni, a zelena budućnost deluje predaleko.

Zelena tranzicija se jedva nazire u kostolačkom kraju, a za sada ne deluje da meštanima može da obeća pravedan prelazak na obnovljive izvore. Prvi korak ka tome je društveni dijalog. Transparentnost u procesu, informisanje građana i osluškivanje njihovih potreba.

„Godinama jedva dišemo“: Meštani Velikih Crljena tužili EPS, umorni od praznih priča i hroničnih bolesti

- Ljiljana Bukvić

Objavljeno: Danas, 30. 6. 2025

U Velikim Crljenima, selu u opštini Lazarevac, meštani žive na dugogodišnjem rubu – suočeni s teškim zdravstvenim problemima, devastacijom životne sredine i neispunjenim obećanjima nadležnih. Selo je smešteno između termoelektrane Kolubara A i kopova u kojima se vadi ugalj—rudarski radovi koji se prostiru veoma blizu stambenih zona. Nakon velike poplave 2014. godine, situacija je kulminirala: selo je bilo potopljeno, kuće su popucale, a ljudi su spas tražili čamcima. Iako je raseljavanje delova sela bilo planirano godinama ranije — još od 2007. — ništa konkretno nije učinjeno.

Meštani tvrde da su termička elektrana i rudarski radovi znatno ugrozili njihovo zdravlje i uslove života: naglašavaju povećan broj slučajeva raka, oboljenja srca, hroničnih bolesti, dok deca udišu zagađeni vazduh, a voda i zemljište pokazuju prisustvo teških metala (poput arsena, nikla, žive, kadmijuma, olova) u koncentracijama višim od dozvoljenih. U velikom broju uzoraka instrumenata i merenja kvaliteta vazduha pokazao je prekoračenje dozvoljenih standarda—selo je bilo jedno od najzagađenijih mesta u Srbiji po PM_{2,5}, PM₁₀ i drugim zagađujućim supstancama.

Kao odgovor na dugu neaktivnost nadležnih, grupa od 16 meštana (nekih je između pokretanja postupka i preminulo) je 2021. podnela tužbu protiv EPS-a zbog štete po zdravlje i imovinu, tražeći da se termoelektrana ugasi ili opremi modernim najvišim tehničko-ekološkim standardima. Sukobi pred sudom i veštačenja su u toku, ali do sada nema presuda ni konkretne promene.

EPS je planirao da Kolubaru A zatvori—najstariju termoelektanu u Srbiji—ali rokovi i odgovori nadležnih institucija do danas nisu konkretizovani. Meštani ukazuju da su umorni od obećanja, praznih priča i nedostatka stvarne pomoći: „Niko nas ne šljivi, nikog nije briga...“ – često je ponavljana fraza kao izraz očajja. Ipak, u oku bede i beznada, mnogi još gaje neku nadu da bi pravda mogla da pobeđi, da etička odgovornost bude priznata i da se njihovi životi konačno poboljšaju.

Foto: Ljiljana Bukvić

Pročitaj ceo članak [ovde](#).

Dok vlast obećava kanalizaciju, milioni kubika fekalija završavaju u rekama Srbije

- Filip Lukić

Objavljeno: N1, 14. 9. 2025

Ilustracija: N1

Beograd je jedina evropska prestonica koja i dalje sve svoje otpadne vode ispušta direktno u reke. Svakog dana milioni litara fekalija završavaju u Savi i Dunavu, a naučnici upozoravaju da su Dunav i Sava među zagađenijim rekama u regionu.

Procene pokazuju da se u Srbiji godišnje u prirodu izlije količina fekalija dovoljna da napuni 120.000 olimpijskih bazena, a polovina tog zagađenja dolazi upravo iz Beograda.

Grad već decenijama obećava rešenje - završetak kanalizacionog sistema na koji se čeka od sedamdesetih godina i početak radova na izgradnji fabrike za preradu otpadnih voda u Velikom Selu. Osim obećanja i nacрта na papiru, na konkretne korake se i dalje čeka, a umesto fabrike na mestu postrojenja nalazi se betonski temelj u korovu i livada. Cena projekta u međuvremenu je narasla sa pola milijarde na više od milijardu evra, a najavljeni rokovi izgradnje pomerani su sa 2025. na 2029. godinu. Gradonačelnik i nadležna ministarstva na pitanja o napretku radova ćute.

Situacija je alarmantna i u drugim gradovima u zemlji. Srbija je danas među najgorima u Evropi po stepenu prerade otpadnih voda—jedino Malta stoji lošije. Dok Mađarska prečišćava više od 80 odsto otpadnih voda, Srbija jedva dostiže 15 procenata. Program „Čista Srbija“, koji bi do 2027. trebalo da obezbedi kanalizaciju za 2,5 miliona ljudi, predviđa izgradnju 177 postrojenja, ali ih je trenutno funkcionalno tek pedesetak. Stručnjaci upozoravaju na nerealne rokove, manjak transparentnosti i kineske ugovore sklopljene bez tendera.

I dok vlast obećava “leteće automobile” i “zelene gradove budućnosti”, Beograd i Srbija i dalje plivaju u sopstvenom otpadu.

Pročitaj ceo članak [ovde](#).

Kol'ko ti treba otpadnog ulja - Radmilo Marković

Objavljeno: Vreme, 25. 6. 2025

Foto: FoNet

Otpadno ulje je definisano kao izuzetno opasna materija, koja u Srbiji - bez ikakve kontrole - ozbiljno zagađuje vodu, zemlju i vazduh. U Srbiji se otpadno ulje prometuje i razvozi nelegalno, a često ga koriste za grejanje siromašni građani, ali i oni koji žele da prođu "jeftinije" - u svojim proizvodnim halama, radionicama i kućama.

Sistem zbrinjavanja otpadnog ulja je praktično nepostojeći. Uvoznici i proizvođači ulja zakonski moraju da plaćaju posebnu naknadu od 12 dinara po kilogramu ulja, namenjenu pokrivanju troškova upravljanja opasnim otpadom. Međutim, ova naknada se trenutno ne koristi za stvarnu preradu ulja. Za 40.000 tona ulja u 2023. godini, prikupljeno je 480 miliona dinara naknade, što znači da je, u teoriji, država potrošila 4 miliona evra za zbrinjavanje otpadnog ulja. A zapravo je taj novac utrošen na nešto drugo.

Problem je ogroman, što pokazuju (zastarele) zvanične statistike za 2023. godinu: od registrovanih 40.311 tona otpadnog ulja, samo 1660 tona je zvanično prerađeno ili ponovo iskorišćeno. Preostalih 38 hiljada tona otpadnog ulja je najverovatnije završilo nelegalno u vodotokovima, zemljištu, ili je spaljeno za grejanje.

U bilans ne ulaze ni velike količine švercovanog ulja koje nikada nisu prijavljene. Tako svake godine desetine hiljada tona opasnog otpada u Srbiji "nestane" bez ikakve kontrole.

"Sistem" je postavljen tako da je vlasnicima i generatorima otpadnog ulja najlakše da ga puste u nelegalne tokove, s obzirom da je praksa pravilnog zbrinjavanja ovog ulja veoma skupa i komplikovana. Nelegalnom trgovinom otpadnog ulja, tako, umesto troška imaju i finansijsku korist.

Na ovaj način, stvara se utisak da promet otpadnim uljem i nije krivično delo, kao i da otpadno ulje i nije mnogo opasno - sagovornica "Vremena" govori i o tome da ljudi otpadno ulje koriste da podmazuju plugove, kao i da zagrevaju staklenike.

Sistemska problem leži i u nedostatku infrastrukture: Srbija generalno nema kapacitete za re-rafinaciju ili regeneraciju otpadnog ulja. Kao jedino rešenje se trenutno nudi energetska valorizacija (spaljivanje u cementarama). A državu ovaj ogroman problem kao da ne zanima.

Represija i pravne prepreke otežavaju borbu ekoloških aktivista u Srbiji

- **Nikolija Čodanović**

Objavljeno: Beta, Zelena Srbija, 11. 10. 2025

Ekološki aktivisti u Srbiji suočavaju se sa sistemskom represijom i pravnim preprekama koje otežavaju njihovu borbu za zaštitu prirode. Iako se vlast deklarativno zalaže za "zelene politike", praksa pokazuje suprotan trend — država, umesto da bude saveznik, postaje protivnik. Aktivisti se suočavaju sa prekršajnim i krivičnim prijavama, SLAPP tužbama, fizičkim napadima, hapšenjima i medijskim blaćenjem.

Prema svedočenju Dragane Arsić iz Pokreta „Odbranimo šume Fruške gore“, aktivisti se često teraju na iscrpljujuće sudske procese, čime im se energija i resursi preusmeravaju sa aktivizma na odbranu. Takve tužbe, prema advokatu Luki S. Đorđeviću, često nemaju pravni osnov, već služe zastrašivanju i odvratanju građana od javnog delovanja. Pravna savetnica Danica Janković objašnjava da su SLAPP tužbe sve češći alat u rukama kompanija, koje aktiviste pretrpavaju parničnim i prekršajnim postupcima.

Osim kroz sudove, pritisci se ispoljavaju i kroz fizičko nasilje i hapšenja. Aktivista Ivan Milosavljević Buki svedoči o pretnjama od strane lokalnih političara, dok je više aktivista, poput članova „Eko straže“, bilo privedeno pod sumnjom za „rušenje ustavnog poretka“ zbog najave organizovanja protesta. Napadi, pretnje i neosnovana hapšenja često prolaze nekažnjeno, dok institucije ne reaguju ni kada su dokazi jasni. Uz to, režimski mediji aktiviste etiketiraju kao "ekološke teroriste" i šire laži o njihovom finansiranju i privatnom životu.

Zakonodavni okvir dodatno otežava situaciju. Sagovornici ističu da su ekološki propisi često neusklađeni i da se njihova primena sprovodi u korist investitora, a ne javnog interesa. Novi Zakon o proceni uticaja na životnu sredinu suzio je ulogu "zainteresovane javnosti", dok predložene izmene Krivičnog zakonika, prema Ivi Marković iz organizacije Polekol, predstavljaju "korak dublje u represiju" jer kriminalizuju pozivanje na proteste i blokade saobraćajnica, koje su ključni vid građanskog otpora.

Sistem zaštite ekoloških aktivista u Srbiji ne postoji: nemaju institucionalnu podršku ni specifične mehanizme zaštite. Njihov jedini oslonac su javnost, solidarnost i međunarodne organizacije. Ipak, uprkos pritiscima, aktivisti nastavljaju borbu iz uverenja da brane javni interes i pravo građana na zdravu životnu sredinu jer, kako kažu, "kad država ne radi svoj posao, građani uzmu stvar u svoje ruke".

Pročitaj ceo članak [ovde](#).

4 Cirkularna ekonomija i inkluzivne prakse - inspiracije iz zajednice

U zemlji strategija bez sistema, „Naša kuća“ pravi papir od paklica i smisao zelene tranzicije

- Vladimira Dorčova Valtner

Objavljeno: Storyteller, 7. 8. 2025

U mirijevske radionici udruženja „Naša kuća“ paklice cigareta nisu otpad, nego početak – i papira i dostojanstva. Osobe sa razvojnim teškoćama svakodnevno razdvajaju karton, foliju i celofan, melju vlakna i pretvaraju ih u ručno rađen papir. To je upcycling: manje deponija i emisija, više rada i vidljivosti za one koje sistem previđa.

„Shvatili smo da zajednica najbrže prihvata ljude kada ih vidi kako stvaraju“, kaže osnivačica Anica Spasov. Radionica je osmišljena u ritmu korisnika:

„lagano“ do 100 listova A3 dnevno, bez presije. Sirovinu donosi zajednica – posle poziva na mrežama stižu paketi paklica iz cele Srbije.

Za razliku od industrijske reciklaže, koja troši ogromne količine vode i struje, ručna izrada u „Našoj kući“ gotovo da nema ugljenični otisak. Prema tehničkoj analizi UNDP Srbija (2023), godišnja prerada oko 3,5 tone papira iz paklica u ovoj radionici smanjuje emisije za približno 535 tona CO₂ ekvivalenta. Planirano unapređenje procesa i širenje sličnih centara višestruko bi uvećalo učinak – to pokazuje kako i najmanje inicijative mogu doprineti ciljevima klimatske politike.

Znanje je otvoreno: model je već preuzet u više gradova (Kragujevac, Leskovac, Novi Pazar, Zaječar, Arandelovac, Priboj, Feketić, Novi Sad). Time se mala radionica pretvara u mrežu lokalnih mikro-pogona koja povezuje cirkularnu ekonomiju i socijalnu inkluziju – i daje lokalni odgovor na globalne izazove klimatskih promena.

Ipak, granice su jasne. Srbija ima strategije i planove, ali spona „pilot – sistem“ izostaje: nema stabilnih mehanizama za mikro-proizvođače (poreznih olakšica, kvota u javnim nabavkama, garantovanog otkupa). „Dokumenti postoje, ali bez političke volje i infrastrukture primarne separacije oni ostaju mrtvo slovo na papiru“, upozorava prof. dr Aleksandar Jovović, stručnjak za ovu oblast sa Mašinskog fakulteta u Beogradu.

Zato je značaj „Naše kuće“ dvostruk: smanjuje otpad i emisije u lokalnoj zajednici, a još važnije – pokazuje kako izgleda pravedna zelena tranzicija. U njenom centru nisu samo tehnologije ili investicije, već ljudi: oni koji recikliraju otpad u vrednost, i kroz rad stiču vidljivost i dostojanstvo. Ako bi sistem prepoznao ovakve inicijative, cirkularna ekonomija ne bi bila tek parola – već praksa.

Foto: Ana Beređi © Storyteller

Zelena preduzetništvo i zelena ekonomija kao put ka održivom razvoju i zelenoj tranziciji

- **Majda Adlešić**

Objavljeno: *Ekolist*, broj 40, 2025

Zelena ekonomija i zeleno preduzetništvo predstavljaju ključne pokretače održivog razvoja i pravedne zelene tranzicije u Srbiji. Njihov cilj je smanjenje negativnog uticaja na životnu sredinu, efikasnije korišćenje resursa i jačanje društvene inkluzije kroz inovacije. Ovaj koncept, zasnovan na principima cirkularne ekonomije, sve više oblikuje domaće politike i prakse, u skladu sa evropskim i globalnim smernicama, poput Evropskog zelenog dogovora.

U Srbiji, i posebno u Vojvodini, zelena tranzicija dobija zamah kroz različite oblike inovacija – od energetske zadruge i startapova koji otpad pretvaraju u resurse, do urbanih bašti, održive mode i zelene gradnje. Energetske zadruge pokazuju da građani mogu biti aktivni učesnici promena, dok projekti poput eksploatacije litijuma u dolini Jadrta upozoravaju na opasnost „lažnih“ zelenih rešenja koja mogu imati ozbiljne ekološke i društvene posledice.

Positivni primeri, poput inicijativa u Vojvodini, pokazuju kako održiva poljoprivreda, reciklaža i obnovljivi izvori energije doprinose lokalnom razvoju. Startapovi koji recikliraju tekstilni otpad, porodične farme koje kombinuju ekoturizam i energetske efikasnost, kao i mladi dizajneri koji stvaraju održivu modu iz postojećih materijala, dokazuju da inovacije mogu biti i ekonomski i društveno korisne.

Uspostavljanje pravedne zelene tranzicije zahteva dostupnost finansija, edukaciju i institucionalnu podršku, ali i promenu svesti – od potrošačke ka odgovornoj i solidarnoj. Ključni izazovi ostaju ograničen pristup kapitalu, nedostatak infrastrukture i sporo prihvatanje novih modela poslovanja.

Zelena tranzicija u Srbiji nije samo tehnološki proces, već društveni pokret koji povezuje ekologiju, ekonomiju i zajednicu. Od urbanog kompostiranja i energetske zadruge do porodičnih ekofarmi i lokalnih preduzetnika – promene dolaze odozdo, iz kreativnosti i saradnje građana. Samo ako se zasniva na pravednosti, jednakosti i zaštiti prirode, zelena ekonomija može postati osnova održive i humane budućnosti Srbije.

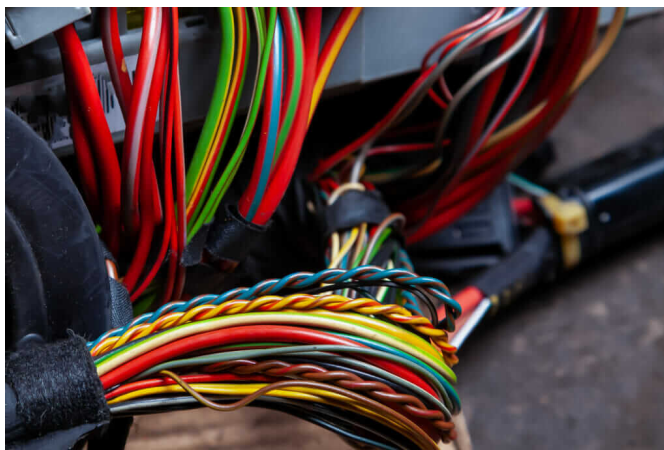

Foto: Arhiva autorke

Pročitaj ceo članak [ovde](#).

Siva voda: Neiskorišćeni potencijal

- Katarina Drobac

Objavljeno: Liceulice, 6. 9. 2025

U uslovima sve češćih suša i nestašice vode, upotreba sive vode - blago zagađene otpadne vode iz domaćinstava (tuširanje, pranje ruku, veša i sudova) predstavlja održivo rešenje koje se u svetu već uspešno primenjuje. Nakon jednostavne obrade filtracijom i dezinfekcijom, siva voda može ponovo da se koristi za ispiranje toaleta, pranje dvorišta, zalivanje ili u poljoprivredi.

Profesor Božo Dalmacija ističe da reciklaža sive vode ne donosi samo uštede, već i poboljšava proces prečišćavanja otpadnih voda jer povećava udeo organskih materija u crnim vodama. Srbija, međutim, još uvek nema razvijen sistem upravljanja otpadnim vodama, što dovodi do eutrofikacije reka i kanala, naročito u Vojvodini.

Kako poljoprivreda troši oko 70% ukupne sveže vode, potencijal za ponovnu upotrebu vode u Srbiji je ogroman. U Australiji, Kaliforniji i Izraelu siva voda se koristi u poljoprivredi i industriji, čime se potrošnja pijaće vode smanjuje i do 50%.

Pozitivan primer dolazi od Višnje Kisić i Gorana Tomke, osnivača "Šumskog univerziteta" na Fruškoj Gori. Njihovo domaćinstvo ima sopstveni sistem filtracije sive vode kroz trsku i šljunak, dok se voda iz kupatila koristi za zalivanje. Uveli su i kompostni toalet, čime su potpuno eliminisali crne vode i smanjili zagađenje.

Ekološka aktivistkinja Milja Vuković upozorava da tema sive vode ne može biti odvojena od šireg problema jer Srbija i dalje nema sistem za prečišćavanje

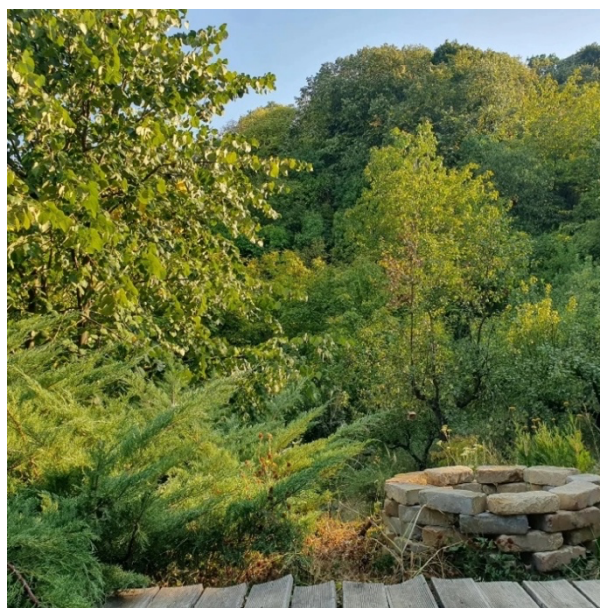

Foto: Šumski univerzitet

otpadnih voda, a industrijski i rudarski otpad često se ispušta bez kontrole. Ona naglašava da je potrebno menjati svest, jer tehnička rešenja nisu dovoljna: „Zalivanje travnjaka pijaćom vodom postalo je luksuz koji sebi više ne možemo priuštiti”.

Upotreba sive vode u Srbiji mogla bi postati važan deo održivog upravljanja resursima, ali zahteva kombinaciju javnih politika, zakonske regulative i promenu društvenih navika. Dok država ne reaguje, pojedinci već pokazuju da je zatvoreni krug vode u domaćinstvu moguć - koristan i za prirodu i za čoveka.

Pročitaj ceo članak [ovde](#).

5 Zemljište i održiva poljoprivreda

ZEMLJ(A)IŠTE!

- **Dragan Gmizić**

Objavljeno: *Autonomija*, 5. 10. 2025

Organizacija za hranu i poljoprivredu FAO upozorava da je globalna devastacija zemljišta jednako je važna kao i problem globalnog zagrevanja ili seča šuma. U Srbiji, nivo organske materije konstantno opada posebno u državnom poljoprivrednom zemljištu u Vojvodini, pokazuje naše istraživanje.

Ukupna površina poljoprivrednog zemljišta od oko 3,5 miliona hektara predstavlja osnov godišnje poljoprivredne proizvodnje Republike Srbije koja je samo u prošloj godini na stranim tržištima zaradila preko 5 milijardi dolara. Černozem i ritska crnica predstavljaju dva najzastupljenija tipa zemljišta u Vojvodini. Naučna istraživanja pokazuju da je pre početka intezivne poljoprivredne proizvodnje na ovim prostorima sadržaj organske materije u zemljištu bio na oko 6-7%. Sredinom dvadesetog veka prosek humusa u vojvođanskim oranicama bio je oko 5 % a potom je usledio drastičan pad.

Prema javno dostupnim podacima Vlade Srbije kao i brojnim naučnim istraživanjima procenat humusa u domaćim oranicama konstantno opada. Trenutno je na tri odsto a stručnjaci sa kojima smo razgovarali tvrde da je taj procenat na pojedinim parcelama i niži.

"Humus je srce plodnosti zemljišta a plodno zemljište predstavlja esenciju održavanja života na planeti. Humus omogućava stabilnu proizvodnju hrane, doprinosi vlažnosti zemljišta i vezivanju ugljenika što ublažava posledica klimatskih promena", kaže Dr Jelena Jović sa Instituta Biosens.

Slični trendovi beleže se i u drugim zemljama Evrope i sveta. U izveštaju koji je potpisalo oko tri stotine naučnika Organizacije za hranu i poljoprivredu Ujedinjenih nacija (FAO) kaže se da je zbog gubitka organske materije polovina svetskog poljoprivrednog zemljišta već degradirana.

"Globalna devastacija zemljišta jednako je važna kao i problem globalnog zagrevanja ili seča šuma" upozorava FAO.

Naučnici okupljeni oko Konvencije Ujedinjenih nacija za borbu protiv dezertifikacije i degradacije zemljišta (UNCCD) tvrde da svake sekunde na planeti nestane površina plodnog zemljišta veličine četiri fudbalska terena. Planeta godišnje izgubi oko 100 miliona ha zdravog zemljišta, upozoravaju naučnici UNCCD.

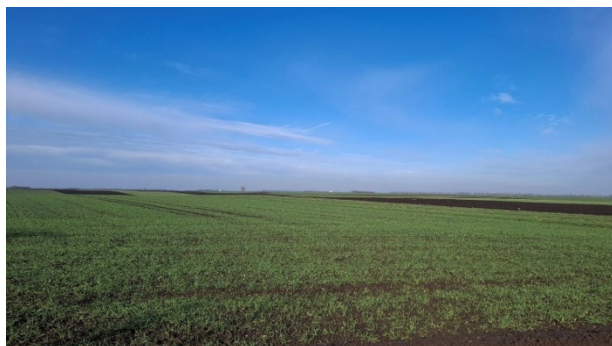

Foto: *Autonomija*

Pročitaj ceo članak [ovde](#).

Regenerativna poljoprivreda: novi i privlačni termin ili investicija u budućnost?

- Vanja Velisavljev

Objavljeno: Agrosmart, 22. 9. 2025

Srbija se suočava sa ozbiljnim izazovima u poljoprivredi – zemljište degradira, klimatske promene donose suše i poplave, a troškovi proizvodnje rastu. Regenerativna poljoprivreda nudi odgovor: obnavljanje plodnosti tla, očuvanje biodiverziteta i jačanje otpornosti useva. Ključnu ulogu u njenom razvoju mogu imati žene, koje čine značajan, ali i nedovoljno istaknut deo radne snage u ruralnim područjima.

Iako formalne mere, poput dodatnih bodova za žene u IPARD programu, pokazuju da država prepoznaje njihov značaj, kvote nisu dovoljne. Prava ravnopravnost zavisi od pristupa obrazovanju, mentorstvu i resursima koji ženama omogućavaju da uspešno primene regenerativne prakse.

Regenerativna poljoprivreda zasniva se na principima smanjene obrade tla, pokrovnih i združenih useva, rotacije kultura i povezivanja sa stočarstvom. Ona obezbeđuje dugoročnu održivost i smanjuje zavisnost od hemikalija. Međutim, u Srbiji još uvek ne postoje precizni standardi koji bi jasno odvojili „regenerativno“ od „organskog“.

Praksa pokazuje i izazove i potencijal. Anabel Viček iz Pivnica kombinuje organsku i regenerativnu proizvodnju – koristi pokrovne useve, rotaciju kultura i smanjenu obradu tla. Kako kaže, rezultati dolaze posle nekoliko godina, kada zemljište postaje plodnije, a usevi otporniji. Uz to, regenerativna poljoprivreda stvara prostor za saradnju i podršku među ženama u zajednici.

Finansijska podrška je važna: konkursi bespovratnih sredstava od 50 miliona dinara namenjeni ženama na selu omogućavaju im ulaganja u opremu i razvoj gazdinstava. Ipak, prepreke ostaju – mnoge žene nemaju dovoljno znanja ni vremena zbog brige o domaćinstvu, a često formalno vode gazdinstva dok upravljanje preuzima muška članovi porodice.

Primeri iz EU i regiona pokazuju slične izazove – nepostojanje jedinstvene definicije, ograničene subvencije i potrebu za obrazovanjem. Ipak, stručnjaci ističu da regenerativna poljoprivreda može postati moćan alat za ekonomsko i društveno osnaživanje žena, pod uslovom da im se obezbede znanje, resursi i mreže podrške.

Regenerativna poljoprivreda u Srbiji tek je u začetku, ali nudi priliku za obnovu zemljišta, otporniju proizvodnju i osnaživanje ruralnih zajednica. Posebno, ona može ženama dati vodeću ulogu u stvaranju održive budućnosti domaće poljoprivrede.

Povrće sa poljoprivrednog gazdinstva Anabel Vlček, Foto: Arhiva Anabel Vlček

Asocijacija za međunarodna pitanja (AMO)

AMO je češka nevladina i neprofitna organizacija osnovana 1997. godine u Pragu sa ciljem istraživanja i obrazovanja u oblasti međunarodnih odnosa. Ovaj vodeći češki spoljnopolitički tink-tenk nije povezan ni sa jednom političkom strankom niti ideologijom. Svojim delovanjem podstiče aktivan pristup spoljnoj politici, pruža nepristrasnu analizu međunarodnih dešavanja i otvara prostor za utemeljenu diskusiju.

www.amo.cz

info@amo.cz

Žitná 608/27, 110 00 Praha 1

www.facebook.com/AMO.cz

bsky.app/profile/amocz

x.com/AMO_cz

instagram.com/AMO.cz

linkedin.com/company/amocz

Petr Čermák

Petr Čermák je istraživač u Asocijaciji za međunarodne odnose (AMO), gde vodi inicijative za podršku nezavisnim medijima na Zapadnom Balkanu. Doktorirao je međunarodne odnose na Masarikovom univerzitetu u Brnu i kao istraživač je bio uključen u međunarodne projekte posvećene regionu Zapadnog Balkana. Njegov rad fokusiran je na politiku, bezbednost i energetska tranziciju Zapadnog Balkana, a sproveo je i brojna terenska istraživanja širom regiona.

Barbora Chrzová

Barbora Chrzová radi u Asocijaciji za međunarodne odnose (AMO) na projektima podrške nezavisnim novinarima u Srbiji i istraživanju stranih uticaja. U AMO je takođe učestvovala u projektu o energetska tranziciji na Balkanu. Doktorantkinja je na Karlovom univerzitetu u Pragu, gde proučava politiku i društvo jugoistočne Evrope, posebno politiku sećanja i identiteta. Ranije je radila u Institutu za bezbednosne studije u Pragu i u organizacijama za prava migranata.

Biografije novinarki i novinara

Anja Anđušić

Anja Anđušić je novinarka i medijska istraživačica. Radi u Institutu za medije i raznolichost - Zapadni Balkan na monitoringu i analizi govora mržnje i štetnog diskursa u medijima u Srbiji i regionu. Pored toga, piše za LICEULICE, ulične novine koje pružaju priliku ljudima sa margine društva za dostojanstven rad kroz prodaju časopisa. Teme na koje se fokusira su društvena pitanja, ljudska prava i razvoj medija.

Majda Adlešić

Majda Adlešić je dizajnerka vrtova, novinarka Ekolista i zelena preduzetnica, osnivačica Ekokoncept Pogona. Kroz projekte, tekstove i edukacije promovira održivo baštovanstvo, cirkularnu ekonomiju i zelene modele života, povezujući ljude s prirodom i međusobno.

Ljiljana Bukvić

Ljiljana Bukvić, dugogodišnja novinarka dnevnog lista Danas i urednica portala danas.rs, jednog od najuticajnijih i najčitanijih dnevno-informativnih portala u Srbiji. U novinarstvu od 2001, pisala i istraživala gradske teme, sportske, političke, ali se najviše bavila društveno-ekonomskim temama.

Nikolija Čodanović

Nikolija Čodanović je freelance novinarka i fektčekerka. Bavi se istraživačkim i analitičkim novinarstvom. Prethodno iskustvo stekla je radeći u Istinomeru, bila je stažistkinja CINS-a i polaznica letnje škole televizije N1. Nikolija je apsolvantkinja na Fakultetu političkih nauka u Beogradu. Kada ne piše o pravdi, pravdu dodeljuje na odbojkaškom terenu.

Nina Čolić

Nina Čolić je novinarka Centra za istraživačko novinarstvo Srbije (CINS) od decembra 2024. godine, gde se bavi pretežno kreiranjem novinarskog sadržaja u kratkim video formama. Prethodno je pet godina radila u internet redakciji dnevnog lista Danas. Dugo je izveštavala o pravosuđu, kriminalu i korupciji.

Vladimira Dorčova Valtner

Vladimira Dorčova Valtner je novinarka i odgovorna urednica portala Storyteller, specijalizovana za novinarstvo orijentisano ka rešenjima (Solutions journalism) i mobilno novinarstvo. U svom radu kombinuje sporo, narativno i društveno angažovano novinarstvo sa temama koje se tiču marginalizovanih zajednica, klimatske pravde i zaštite životne sredine kroz lokalne, praktične primere održivosti. Kao trenerica Solutions i mobilnog novinarstva radi sa novinarima i novinarkama

u regionu na razvoju inovativnih formata i priča koje povezuju zajednice i podstiču promene.

Katarina Drobac

Novinarka koja se bavi društvenim temama i kulturom, sa gotovo tri godine iskustva u redakcijskom i nezavisnom radu. Objavila je tekstove o mentalnom zdravlju, palijativnom zbrinjavanju i zelenim politikama, uključujući tekst pohvaljen u okviru EU4Green inicijative. Istražuje digitalne medije kao i uticaj AI.

Dragan Gmizić

Dragan Gmizić, profesionalni novinar, TV autor i producent. Polja interesovanja - ekologija, zaštita životne sredine, održiva poljoprivreda, politika, istorija, društvena pitanja. Od 2011. godine osnivač je TV produkcija Greenfield iz Novog Sada, gde radi kao producent i autor dokumentarnih filmova.

Filip Lukić

Filip Lukić je producent i prezenter na TV N1 u Beogradu. Diplomirao je novinarstvo na FPN-u i završio master studije sociologije evropskih integracija u Berlinu. Autor je nekoliko dokumentarnih filmova i dobitnik nagrade „Najbolji mladi novinar“.

Radmilo Marković

Radmilo Marković je novinar i fact-checker u Balkanskoj istraživačkoj mreži (BIRN) Srbija od juna 2021. godine. Dobitnik dve nagrade za istraživačko novinarstvo. Prethodno je radio kao novinar u nedeljniku Vreme (2011-2023), urednik u Nova.rs (2019-2020), i kao novinar u Istinomeru (2017-2018).

Filip Mirilović

Filip Mirilović je novinar i konsultant za digitalni razvoj u medijskom preduzeću "Vreme". Najviše se bavi bezbednosnim i političkim temama, kao i zaštitom životne sredine. Diplomirao je Međunarodne odnose na Fakultetu Političkih nauka u Beogradu, a masterirao Međunarodnu bezbednost na istom fakultetu. Pored "Vremena" saradivao je i sa drugim medijima kao što su BIRN, Balkan Insight, EWB, NEE, itd.

Mirjana Stevanović

Završila je Fakultet političkih nauka, ekonomskim novinarstvom se bavi više od četiri decenije. Najduže je radila u dnevnom listu "Danas" a nakon penzionisanja saraduje sa Demostatom i drugim periodičnim medijima.

Vladislav Stojičić

Vladislav Stojičić je nastavnik informatike i slobodni novinar. Autor je projekata koji povezuju obrazovanje, medije i nove tehnologije. Posebno se bavi digitalnom i medijskom pismenošću i primenom veštačke inteligencije u nastavi.

Aleksa Tešić

Aleksa Tešić je od juna 2021. član istraživačke redakcije BIRN Srbija, gde se bavi temama digitalne bezbednosti, prava na privatnost i zaštite ličnih podataka. Diplomirao je novinarstvo i komunikologiju na Fakultetu političkih nauka Univerziteta u Beogradu 2019. godine. Prethodno je bio na praksi na Prvoj televiziji kao asistent novinarke Suzane Trninić, a kasnije je radio u marketinškoj agenciji Ovation BBDO na poziciji account executive-a. Rođen je u Čačku 1996. godine, gde je završio osnovnu školu i gimnaziju.

Vanja Velisavljev

Vanja Velisavljev rođena je 1998. godine u Zrenjaninu. Završila je osnovne studije žurnalistike i master studije komunikologije i odnosa s javnošću na Filozofskom fakultetu u Novom Sadu, gde trenutno pohađa interdisciplinarnu doktorske studije u oblasti društveno-humanističkih nauka. Profesionalno iskustvo sticala je kao menadžerka za komunikacije i ofis u Nezavisnom društvu novinara Vojvodine, te kao novinarka portala Agrosmart, gde i dalje saraduje kao frilenserka. Trenutno je zaposlena van novinarstva, ali ostaje posvećena istraživanju i praćenju medijskih i društvenih tema.

Jelena Zorić

Jelena Zorić je jedna od najistaknutijih i najnagrađivanijih istraživačkih novinarki u Srbiji i širem regionu Zapadnog Balkana. Sa sedištem u Beogradu, izveštava za istraživački portal BIRN Srbija i nedeljnik Vreme. Poznata je po svom izveštavanju o korupciji i organizovanom kriminalu, a bavi se i temama ljudskih prava i drugim pitanjima od javnog interesa.
